

Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları

Prof. Dr. Erman ARTUN*

Türkler, dünya coğrafyası üzerinde sık sık yurt değiştirerek çok geniş bir alana yayılmışlar, bir çok kültür ve dinin etkisi altında kalarak farklı uygarlıklar yaşamışlardır. Bunun sonucunda Orta Asya'dan günümüze değişen, gelişen, geleneğe bağlı bir halk kültürü olmuştur. Halk kültürü ürünleri, Türk kültürünün tarih içindeki görünümü, değişmesi ve gelişmesine paralel olarak bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. Aynı uygarlığa bağlı kültürler aynı dünya görüşünde birleşirler. Bir uygarlığın dünya görüşü de o uygarlığa özgü bir halk kültürü doğurur. Halk kültürü ürünleri yaşayan kültür topluluğunun kendine özgü dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir. Kültüre bağlı olarak şekillenen her türlü birikim doğal olarak o kültürün bir parçasıdır.

Türk kültürü belirli bir coğrafyayla sınırlandırılmayacağı için Türklerin göçüp yerleştikleri, devlet kurup egemen oldukları ülkelerin tümünü kapsamaktadır. Türkler İslamiyet'ten önce o günkü inanç sistemlerine, kültür ve geleneklerine bağlı halk kültürü ürünlerine sahiptiler. İnanç kültürü, kültür de halk kültürü ürünlerini etkiler. Bugünkü halk kültürü ürünlerinde, eski inanış ve geleneklerin izlerini bulmak mümkündür. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra halk kültürü ürünleri yeni öze İslami renge bürünerek varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yeni kültür gereği mitlerle örülü destan dönemi ürünleri İslami öğelerle beslenerek yeniden yapılanmıştır. İslamiyet öncesi çeşitli inanç sistemlerinden etkilenen Türkler, her kültürde olduğu gibi semavi bir dine geçerken, eski inançlarının bir bölümünü yeni dine taşıyıp onun kalıplarına uydurmuşlardır.

Türk halk kültürü, Anadolu'da geleneksel yaşamı sürdüren toplulukların yüzyıllar boyunca kendi dil, kültür ve beğenileriyle oluşturup yaşattıkları kültürün ortak adıdır. Bu kültür halkın duygu, düşünce ve beğenisiyle süzülerek günümüze gelmiş, toplum, insan ve doğa gerçeğiyle şekillenmiştir.

Sosyal yapı ait olduğu toplumun kültür öğeleriyle biçimlenir. Kültür her toplumsal ögede yansımaları bulan dokudur (Turan 1990:13). Kültürleşme adı verilen evrensel süreçte kültür varlıkları, yeniyi alarak değişir, gelişir (Güvenç 1993:138). Kültür; yaşanan, yaşatan ve yaşayan varlık olarak geçmişten geleceğe sürekliliktir (Güvenç,1993:231). Her kültür olgusu kültürün bütünü gibi doğar, gelişir, kaybolur veya yeni fonksiyonlarla genişler ve gençleşir (Yılmaz, 1994:2). Kültür toplumsaldır. Kişi, içinde yaşadığı toplumun kültüründen soyutlanamaz. Kültür tarihseldir, uzun bir yaşam dilimi içinde olgunlaşır. Kültür bir yaşam biçimi, bir toplumsal davranıştır. Bu olgu da bir süreç içinde bir tarih çanağında oluşur (Artun,1996:12).

Orta Asya'dan gelip Anadolu'yu yurt tutan Türkmenler göç yollarında kültürleşme yoluyla kültür alışverişinde bulunarak bunları Anadolu'ya taşımışlardır. Yeni yurt Anadolu'da tanışılan kültürlerle ve yazlak-güzlek, kışlak ve konalgalar arasında kültürleşme sürmüştür. Taşınan Orta Asya ve göç yolları kültürü, yeni yurt Anadolu kültürü ve İslami kültür, yüzyıllar boyu süren kültürleşme sürecinde yoğrulmuş yeni bir Anadolu kültürü oluşturmuştur.

Anadolu'ya akıp gelen insan dalgaları, dokuz yüzyıl önce kendilerine özgü inanışlarını, törelerini, geleneklerini, sanatlarını da beraberlerinde getirdiler. Anadolu geçmiş zaman içinde çok sayıda kültürü içerisinde barındırmış çeşitli topluluklara yurt olmuştur. Bu kültürel miras Anadolu'ya gelen topluluklara aktarılmıştır. Bu kültür alış verişinde sonunda kültür, değişimini sürdürmüştür (Erginer,1997:137). Böylece günümüzde Anadolu'nun sosyo-kültürel yapılaşması ortaya çıkmıştır. Kültür mirası, insanlığın ortak mirasıdır. Her millet hatta her uygarlık dil, kültür,

tarih mirasıyla dünyada yerini alır. Bireylerin kökleşmesi ve toplumsallaşması, bu mirasın içinde gerçekleşir. Kültür varlıklarını da içeren miras duygusu geçmişte temel olarak simgesel bir biçim almış olsa da yeni bir olay değildir. Geçmişin halk kültürleri yüzyıllar boyunca genç kuşaklara miras olarak hizmet etmiştir. Kültür mirasları geçmişin tanıklarındır, bu yönleriyle geleceğin şekillenmesinde etkindir.

Anadolu coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca Asya, Avrupa, Afrika, Mısır ve Mezopotamya kültür yollarının kesiştiği bir merkez olmuştur. Orta Asya'dan Anadolu'ya 9. yüzyıldan başlayarak küçük gruplar, 11.yüzyıldan itibaren büyük kitleler halinde gelmeye başlayan Oğuz ve Türkmen boyları, Anadolu'nun bugünkü kültürel yapısını oluşturmaya başlamışlardır. Bu tarihi süreçte Anadolu Türkleşmiş, Türkler de Anadolulaşmıştır (Erden, 1998: 4-12). Türk kültürü tarih sürecinde kendine miras kalan kültürleri Türk kültür potasında eriterek kendi damgasını vurmuştur. Halk kültürü ürünleri bir milletin millî kimliğini belirler, oluştukları toplumun ortak kabullerini alarak kendilerine özgü gelenek yaratırlar (Yıldırım,1998:37).

Her inanç sistemi, topluma uygun bir yapı kazanır. Kültür tarihi açısından temel süreç kültürleşmedir. Anadolu'da Türkler kültürel etkileşim içinde yeni bir kültürel kimlik kazanmışlardır. Türkler İslamiyet kültür dairesine girdikten sonra yurt değiştirerek yeni yurtları Anadolu'ya geldiler. Yeni yurttaki kültürün doğası gereği günlük yaşam ve değer yargıları da değişikliğe uğradı. Anadolu'da yaşayan kültür sentezi Türk kültür potasında eriyerek yeni bir oluşum oluşturdu.

Türkiye halk kültürü, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Halk kültürü ürünleriyle yaşadıkları yöre arasında bir bağ vardır. Bu ürünlerin şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Halk kültürü ürünleri halk arasında mayalanmış, halkın kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri bulunmaktadır(Artun, 1996:12-25)

Halk kültürü, özü gereği statik değil dinamiktir. Halk kültürü halk yaşayışı bilimidir, kültür topluluğunun ortak malı olduğu için ulusal yapının bir parçasıdır. Kültür doğası gereği değişkendir. Gelenek zaman boyutunda bir başka geleneğe ulaşacaktır. Her halk kültürü ürünü belli bir kültür içinde oluşur ve canlılığını sürdürür. Halk kültürü geçmişteki bir kültür, geçmişten günümüze gelmiş bir kalıp değildir. Yaşayan bir kültür topluluğunun bugünkü gereksinimini karşılayan bir sosyal kurumdur.

Anadolu'nun günümüzdeki evrensel değerler taşıyan özgün kültür yapısının oluşmasında Türkler ana etken olmuştur. Anadolu pek çok küçük kültürel çevreyi ve onların kültürel yapılarını içinde barındırmıştır. Bu kültür zenginliğini kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir. Anadolu coğrafyasında iç içe yaşayan bu kültür zenginliği pek az ulusa nasip olmuştur. Bu bir kültür mozaiği değildir; yurt tutulan Anadolu coğrafyasında kültürlerin yarattığı alışım, yeni bir Anadolu kültürüdür.

Anadolu tarihi yönüyle çok köklü bir geçmişe sahiptir. Bu kültürel zenginlik halk ürünlerine yansımaktadır. Anadolu halk kültürü ürünleri, toplumsal yaşamda uyum sağlayıcı, birlikteliği pekiştirici, dayanışmayı arttırıcı özelliklerini sürdürerek belli bir işlev üstlenirler. Bu ürünler tarihsel gelişim sürecinde Anadolu insanının sanatsal beğenisini belirleyen, estetik anlayışını sergiler. Halk kültürü ürünleri, kendi kültürüyle yabancılaşmayı önler. Geleneği sürdürenler kültür taşıyıcıları olarak görev yapmaktadırlar.

Türk halk kültürü çok zengin bir yapıya sahiptir. Bu zenginlik köklerini tarihin derinliklerinden almaktadır. Türkler, Sibiry'a'dan Balkanlara, Yemenden Hindistan'a, Çin'e kadar çok geniş coğrafyaya yayılmış bu coğrafyalarda devletler kurmuş, bir çok uygarlığa etki etmiş, çeşitli uygarlıklardan aldığı kültür öğelerini de Türk kültürüyle yoğurmuştur. Bu hareketlilik Türk

kültürünü sürekli ve dinamik kılmıştır. İki binli yıllara girdiğimiz bu yıllarda bu dinamikler dünyada hareketlenmiş, çınar ağacı hem köklerinden hem dallarından filizler vermeye başlamıştır (Fığlalı,1996:3). Halk kültürü ürünleri halkın kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusu milletin söz sanatlarındaki sembolüdür.

Halk kültürü ürünleri, belli bir kültür birikimi, dünya görüşü ve inanç sisteminin, yaşama biçiminin anlatıcı ve söyleyiciler tarafından özümleli yorumlanmasıyla özgün anlatımlara kavuşur. Anonim ürünler, bireysel yaşantının toplumsal örnekleridir. Anadolu halkının dünya görüşünün yanı sıra estetik modelleri de halk kültürü ürünlerinde temsil edilir. Kültür çevresi değiştikçe toplumsal kuralları etkileyen köklü farklılık ve değişimler halk kültürü ürünlerine kademe kademe yansır.

Halk kültürü, bir bölgedeki kültür ürünlerinin tümüdür. Toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkartmakta, milletin kültür birliğini sağlamaktadır. Temel özelliklerinden biri de yerelliktir. Gelenekler ilişkiler gibi, yerel özellikler taşıyan günlük yaşam zamanla çeşitli etkenlere bağlı olarak genel, yaşam içinde görülür. Bireysel yaşantının toplumsallaşmış örnekleri olan halk kültürü ürünleri çeşitli düzeylerde iletişim sağlama işlevini de yerine getirir. Milletleri diğer kültürlerden ayıran kültürel özelliklerin esasları halk kültürüdür.

Tarihsel süreçte, her kültürde olduğu gibi Türk kültürünü belirleyen değer, norm, sosyal kontrol öğeleri ve formlar değişikliğe uğramıştır. Kültür, statik değildir. Zemindeki değerler aynı kalmak şartıyla değişen ve gelişen ilişkiler ağıdır. Kültür her toplumsal olgu ve değer gibi dinamik karakterle değişerek yenilenir.

Bazı halk kültürü ürünlerinde eski inanç sistemleri ve kültürlerinin ayin ve törenlerine ait pratiklerinin Anadolu'da yeni bir sentezle İslami şekil ve ruha dönüştüğünü görüyoruz. Türk kültürü Anadolu'da şekillenirken, halk kültürü ürünleri de yeniden yapılanmaya başlamıştır. Büyük şehirlerin çevresinde oluşan üst kültür, mimaride, müzikte, edebiyatta yeni bir bakış açısı oluşturmuştur. Anadolu'da konar-göçer ve köy çevrelerinde İslami kültür etkisiyle Orta Asya kültüründen farklı, fakat büyük şehirlerin etrafında oluşan üst kültürü de yakalayamayan bir kültür oluşmuştur. Konar-göçer kültüründeki halk kültürü ürünlerinde göçebe yaşamın ve doğal çevrenin etkisi görülür. Köy ve kasaba halk kültürü ürünlerinde çevrelerine ait özelliklerin varlığı dikkati çeker.

Her toplumun kendine özgü bir yerleşim, doğa ilişkileri, üretim-tüketim biçimi vardır. Halk kültürü ürünleri bir anda ortaya çıkmazlar. Oluşum nedenleri geçmişte yatmaktadır. Halk kültürü ürünlerini kavrayabilmek için oluşumlarını, süreçlerini, insan-doğa-toplum ilişkilerinin işlevlerini bilmek zorundayız. Bir ürünün kendi içinde ve diğer olgularla ilişkisini inceledikten sonra görünüşün arkasında yatan özün belirlenmesi gerekir. Toplumsal değişim sürecini etkileyen, yönlendiren ve belirleyen yapısal öğelere niteliğini veren dört olgu vardır. Bunlar ekonomik, teknolojik, demografik ve ekolojik olgulardır.

Halk kültürü, kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Halk kültürü yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze gelmiş bir değerler bütünüdür. Sözlü gelenekte yaşatılan ürünlerle beslenen halk kültürünün özünde, bağlı bulunduğu kültüre ait örnek değerler ve ahlak anlayışı vardır. Halk kültürü ürünleri, toplumsal ve kültürel birlik oluşturan ortak ve kültürel özellikleri bulunan toplulukların ürünleridir. Türk halk kültürü ürünlerine, Türk toplumunun sağ duyusu, günlük hayatı, dini, geleneği, dünya görüşü, beğenisi yansır.

Kültür; toplumu oluşturan bireyler, gruplar arasındaki kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür. Her türlü toplumsal olgu kültür potasında eriyerek içerik ve bütünlük kazanır. Kültür kişilik mekanizmaları yoluyla çevreye yansır, aktarılır. Halk kültürü bir düşünce bir yaşam biçimi olarak kültür alanlarını kapsar. Millî kültürün oluşmasında etkin bir rol oynar. Halk kültürü, Türk kültüründe yapılmasını öngördüğü ve yasakladığı etkinliklerle, yaptırımlarıyla yönlendiricidir. Halk kültürü ülkeyi ayakta tutan en önemli güçlerden birisidir.

Tanzimat, Meşrutiyet, Birinci Dünya Savaşı, Cumhuriyet Türk toplumunu ve günlük yaşamını hızlı değişim ve dönüşümlere uğratmıştır. Toplumsal yaşamda geleneksel yapı, yer yer çatlamağa, kırılmağa ve yerleşmiş değerler değişmeğe başlamış, geçiş dönemlerine özgü ikilemler ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetten sonra yurdumuz tarım, sanayi ve teknoloji alanlarında büyük değişiklik yaşamıştır. 1950'li yıllarda köylerden kentlere göçlerin yoğunlaşması kültür çatışmalarını beraberinde getirmiştir. Köy ve şehir kültürü hızlı etkileşim yaşamıştır.

Göçler nedeniyle çeşitli kültürler büyük şehirlere taşınmıştır. Köy kültür çevresiyle şehir kültür çevresi iç içe yaşamaya başlamıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne yeni bir boyut getirmiştir (Artun, 1996:11-25). Göçle gelenler kentleşme sürecini yaşamaktadır. Doku kaynaşması henüz tamamlanamamıştır. Toplumsal ve kültürel değişiklikler halk kültürü ürünlerinin değişip yeniden şekillenmesine neden olurlar.

Halk kültürü ürünlerinin, yaşadıkları yöreyle arasında bir bağ vardır. Bu ürünlerin oluşmasında ve şekillenmesinde yörenin tarihi ve kültürel mirasının önemli bir rolü vardır. Yeni kültürleşme ve toprağa bağlı Anadolu ekonomisinin sanayi toplumuna geçişi sürecinde yöre insanının bu değişim ve gelişim karşısında sosyo-ekonomik konumu değişmiştir. Bu hızlı değişim ve gelişim geniş bir zaman boyutunda olmadığı için yeni yaşama biçimi Anadolu'da bir bocalama yaratmıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne yeni bir boyut kazandırmıştır.

Günümüzde halk kültürü ürünleri kitle iletişim araçlarıyla yayılmaya başlamıştır. Bu bir noktada teknolojinin sözlü geleneğin işlevini üstlenmesidir. Günümüzde halk kültürü yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamıştır. Halk kültürü sözlü, yazılı kültür ortamlarının yanı sıra elektronik kültür ortamlarında yayılır hale gelmiştir. Gelenek sosyo- kültürel yapı içinde ancak yeni işlevler kazanarak var olan işlevlerini koruyarak yaşayabilir.

Tarım ve sanayinin gelişmesi, ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler, iletişimin etkisi kendine özgü yerel kültürü etkilemektedir. Büyük şehirlerde şehir merkeziyle, kenar semtleri arasında iki ayrı kültür yaşamaktadır. Büyük şehirlerde halk kültürü ürünlerinde tarım öncesi toplulukların ritüele dayalı düşünce yapısının kalıntılarını, tarım topluluklarının dini düşünce yapısını, sanayi toplumlarının laik düşünce yapısını iç içe buluyoruz.

Türkiye hızlı bir kültürel değişim ve gelişim süreci yaşamaktadır. Halk kültürü ürünleri kültürel yapımızın, yaşama biçimimizin en iyi tanıkları ve taşıyıcılarıdır. Anadolu kültürünün çeşitliliği halk kültürü ürünlerine büyük bir zenginlik sağlamıştır.

Yaşanılan son elli yılda, çağlar boyu süren kültür ikiliği hızla ortadan kalkmaktadır. Bugün, köylü ve çiftçi toplumdan kentli ve sanayileşmiş topluma geçmekteyiz. Halkın yarısı artık aydınlı aynı kültür çevresini paylaşmaktadır. Köyde kalanlar da ulaşım ve iletişim araçlarıyla kent kültürüne bağlanmışlardır.

Teknoloji, geleneği yayan gezginci kültür taşıyıcılarının yerini alarak geleneğin dar çevrelerde sıkışıp kalmasını önleyerek yayılmasını sağlamıştır. Günümüzde halk kültürü yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamıştır. Bu olgu geleneksel kültürü de etkilemiştir.

Yeni kültürleşme ve toprağa bağlı ekonomiden sanayi toplumuna geçiş sürecinde yöre insanının değişim ve gelişim karşısında sosyo-ekonomik konumu değişmiştir. Bu hızlı değişim ve gelişim geniş bir zaman boyutunda olmadığı için yeni yaşama biçimi bir bocalama yaratmıştır. Büyük şehirlere göçler nedeniyle çeşitli kültürler taşınmıştır. Köy kültür çevresiyle şehir kültür çevresi iç içe yaşamaya başlamıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne yeni bir boyut getirmiştir (Artun, 1996:11-25).

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçen toplumumuz, bu gün artık bilgi ve iletişim toplumuna geçiş aşamasındadır. Toplumlar arası haberleşme olanaklarının çok sınırlı olduğu dönemlerde kültürler ve uygarlıklar arası ilişkiler dar alanda kalmıştır. Genellikle komşu kültürlerin

birbirini etkilediği dönemlerin aksine günümüzde coğrafi bakımdan çok uzaktaki kültürler bile hızlı bir etkileşim içindedir. Sanayi ve tarımın gelişmesi, ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler, iletişim halk kültürünü etkilemektedir. Köyden kente göç olgusu halk kültürünün doğal ortamını değiştirmiştir.

Sanayileşme ve iletişim toplumları etkilemiş, hızlı kültürel değişim ve gelişime neden olmuş, yaşama biçiminin değişmesinin yanı sıra, bir kültür şokuyla karşı karşıya bırakmıştır. Dünya küreselleşme sürecine girmiştir. Küreselleşmeyle, farklı kültürlerden insanları bir araya getirecek ortak bir paydaya doğru gidiş başlamıştır. Bu da halk kültürleri için tehlike çanlarının çalınmasıdır, ancak küreselleşme olgusu kültürel değişim ve gelişime bağlı halk kültürünün doğal akışını hızlandırıp aşındırmaya başlamıştır.

Dünyanın her toplumundaki bireyler kendi özgün kültürlerinde bulamadıkları ve göremedikleri birey olma keyfini dünya kültüründe bulmakta ve kendilerini bu kültürle özdeşleştirmektedir. TV ve fiber-optik teknolojileri kullanılmaya başlandı, bunun yanı sıra uydu aracılığıyla bütün dünyaya her konuda anında seslenme olanağı bulundu. Küreselleşme ya da yabancı terminoloji ile "globalleşme", biri siyasal, biri ekonomik, biri de kültürel olarak üç boyutu olan bir kavramdır (Kongar,1997:3).

Halk kültürü toplumsal yaşamda uyum sağlayıcı birlikteliği, pekiştirici, dayanışmayı arttırıcı özelliklerini sürdürerek bir işlev üslenir, kendi kültürüyle yabancılaşmayı önler. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri vardır. Halk kültürü, her uygarlığın yaratıcısı olan insanların kimlik ve kişiliğinin temel belirleyicisidir (Günay,1999:24). Küreselleşme etkisiyle halk kültürünün halkla bağları zayıflamaya başlayarak kendi kaynaklarının yanı sıra yabancı kaynaklarla beslenmeye başlamıştır. Halk kültürü, kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Halk kültürü, toplumsal ve kültürel birlik oluşturan ortak ve kültürel özellikleri bulunan toplulukların ürünleridir. Halk kültürü toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamaktadır. Milletleri diğer kültürlerden ayıran kültürel özelliklerin esası halk kültürüdür.

Günümüz bir bilim ve teknoloji dünyası olarak kabul edilmektedir. Bilgi patlaması, bilimsel ve teknolojik alanda kaydedilen hızlı değişme ve gelişmeler nedeniyle, günümüz "bilişim" dönemi olarak kabul edilmektedir. Ekonomik ve teknik olguların belirlenmesi sonucunda neredeyse uluslar arasındaki sınırlar kaybolmuş, bilgiye ulaşmanın yanı sıra halk kültürünü etkileyebilecek olumsuz olgulara ulaşmak kolay hale gelmiştir. Bireylerin iletişim ve etkileşim gereksinimleri boyut değiştirmiş geleneksel değerler hızla kaybolmaya başlamıştır.

Türkiye hızlı bir kültürel değişim ve gelişim süreci yaşamaktadır. Yaşanılan son elli yılda, çağlar boyu süren kültür ikiliği hızla ortadan kalkmaktadır. Bugün köylü ve çiftçi toplumdan kentli ve sanayileşmiş topluma geçmekteyiz. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçen toplumumuz, bu gün artık bilgi ve iletişim toplumuna geçiş aşamasındadır. Sanayi ve tarımın gelişmesi, ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler, iletişim halk kültürünü etkilemektedir.

Türkiye'de kültürel değişim gereği yaşama biçiminin değişmesi pek çok eski gelenek ve görenekleri de değişime uğratmaktadır. Yakın bir gelecekte farklı yörelerimizde otantik geleneksel nitelikleriyle üretilmekte olan halk kültürü ürünlerini, bunlara bağlı inanç, davranış ve değer yargılarının değişmesiyle bulamayacağız. Bugün geç kalmış sayılmayız. Toplumumuz her ne kadar hızlı bir kültürel değişimle karşı karşıya kalsa da eski ile yeni iç içe yaşamaktadır. Anadolu kültürünün otantik örneklerinin uzmanlar tarafından belirlenip halk kültürü müzelerinde saklanıp gelecek kuşaklara aktarılması zaman kaybetmeden hayata geçirilmesi gereken bir görevdir (Artun, 2000:163).

Gelenekler içinde buldukları çevrenin sosyo-ekonomik durumuna göre davranış kalıpları geliştirirler. Ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler yerel kültürü etkilemiştir. Dünya küreselleşme sürecine girmiştir. Küreselleşmeyle, farklı kültürlerden insanları bir araya getirecek ortak bir paydaya doğru gidiş başlamıştır. Bu da halk kültürleri için tehlike çanlarının çalınmasıdır, ancak küreselleşme olgusu kültürel değişim ve gelişime bağlı halk kültürünün doğal akışını hızlandırıp aşındırmaya başlamıştır.

Bu hızlı değişim ve gelişim beraberinde ne yapmalıyız sorusunu da getirmektedir. Millî kültürün biçimlenmesinde, halk kültürünün önemi büyüktür. Türk halk kültürünü ülkeye ve dünyaya tanıtmaya çalışmaları kültür politikaları doğrultusunda yapılmalıdır. Kültür politikaları, günümüz ve geleceğin kültür yapısının belirlenmesinde kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasında etkin rol oynar.

Halk kültürü sözlü, yazılı kültür ortamlarının yanı sıra elektronik kültür ortamlarında yayılır hale gelmiştir. Gelenek sosyo- kültürel yapı içinde ancak yeni işlevler kazanarak var olan işlevlerini koruyarak yaşayabilir. Kültürün tarihsel süreç ve biçimlenmesinde kültürel her varlık ulusal mirastır. Bu da beraberinde seçici olmamız gerekliliğini gündeme getirir. Her eskiyi koruma çabası yeniyi almayı engeller (Oğuz, 2001:5).

Kültür, insanlığın ortak mirasıdır. Her millet; dil, kültür, tarih mirasıyla dünyada yerini alır. Bireylerin kökleşmesini ve toplumsallaşmasını sağlayan kültür mirasları geçmişin tanıklarındır, bu yönleriyle geleceğin şekillenmesinde etkilidirler. Sosyal yapı, ait olduğu toplumun kültür öğeleriyle şekillenir. Sosyal yapı bir değerler ve kurumlar bütünüdür meydana getirdiği, gelişme özelliği gösteren, kişileri ortak noktalarda birleştiren bir sosyal yaşama biçimidir (Tural,1994:14). Halk kültürü toplumsal yaşamda birlikteliği pekiştirici, dayanışmayı artırıcı özelliklerini sürdürerek bir işlev üslenir, halkın kendi kültürüne yabancılaşmasını önler. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri vardır. Halk kültürü, uygarlıkların yaratıcısı olan insanların kimlik ve kişiliğinin temel belirleyicisidir (Günay,1999:24).

Çağdaş genç, millî kültürünü seven, koruyan, kollayan, aktaran, değişim ve gelişimleri özümseyen, millî kültürden kopmadan evrensel kültürde yerini alabilen insan tipidir. Gençlere yaşadığı toplumun kültürel değerlerini tanıma fırsatı ne ölçüde veriliyor? Özellikle Türk kültürü, kültürün öğelerinden biriymiş gibi kültüre girmiş Batı, Türk kültürünün özüne ters diye nitelenen konulardan ayıklanmalıdır. Bir gencin kendi kültürüne yabancılaşması, beğeni yönünden halktan kopmaması için ona ortak millî kültürün alt yapısı öğretilip sevdirmelidir. Gençleri milletin ortak kültür değerleriyle besleyip hazırlamak ailenin ve eğitimcilerin görevidir. Gençlere millî kültürün tarihi ve kültürel bir miras olduğu, millî kültür donanımı almadan evrensel kültürde yer alınamayacağı bilinci verilmelidir.

Kültür politikalarının ilkeleri bilimsel çalışmalarla akılcı ve gerçekçi olarak saptanır. Toplumun gerçeklerine maddî ve manevî değerlere uygun esaslara dayandırılır. Toplumun kültürel mirası sonucu oluşan yaşama biçimi inanç ve değerleri günlük kültür politikalarıyla yeniden yapılanamaz. Eğitim ve kültür politikaları millîdir. Kültür politikaları evrensellikten kopmadan kültürel değişim ve gelişimle sağlıklı, ilkel politikalarla sürer. Kültürel kimlik oluşturma politikaları belirlenirken millîlik, çağdaşlık, demokratiklik, evrensellik ilkelerinden taviz verilemez. Kültürel değişim ve gelişimi yozlaşma, yabancılaşma olarak algılayan durağan insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan kültür politikaları faydadan çok zarar getirir.

Sonuç

Küreselleşmeyle ulusal değerlerin, ulusal kültürün korunması gerekliliği kendini göstermeye başlamıştır. Küreselleşme karşısında büyük bir tehlike içinde olan halk kültürü derleme ve araştırma politikalarının tekrar gözden geçirilmesi, programların yeniden geliştirilmesi ve yapılandırılması gerçeğini gündeme getirmiştir.

Halk kültürü ürünleri küreselleşmeyle birlikte hızla değişmeye, hatta yok olmaya başlamıştır. Halk kültürü mirası olan bu ürünlerin yeni kuşaklara aktarılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Halk kültürü ve halk edebiyatı ürünleri Türk ruhunun ve dünyaya bakışının en çok yansıtıldığı ürünlerdir.

Çeşitli etkiler nedeniyle sürekli yeni yaşam koşulları ortaya çıktığından, toplumlar ve kültürler de sürekli bir değişim içindedir. Bu değişim bazen yavaş yavaş gerçekleşiyor, bazen de bir patlama biçiminde olabiliyor. Pek çok toplum için Batı kültürü ve ona bağlı olan maddesel ve teknik üstünlükle karşılaşmak, varlıklarını tehdit eden bir şok etkisi yapıyor, çünkü bu onların

geleneksel toplum yapısının sorgulanmasına yol açıyor. Bu da hangi yöne gideceğini bilememek, kişiliğini ve kendine güvenini yitirmek gibi sonuçlara neden olabiliyor.

Millî kültürün biçimlenmesinde, halk kültürünün önemi büyüktür. Halk kültürü ürünlerine eğitimin her kademesinde yer verilerek tanıtılmalı ve sevdirmelidir. Halk kültürünü ülkeye ve dünyaya tanıtmaya çalışmalarını kültür politikaları doğrultusunda yönlendirilmelidir. Bireysel gayretler, yerel kurum ve kuruluşların iyi niyetle yaptıkları çalışmalar desteklenip amaca uygun duruma gelmesi sağlanmalıdır.

Millî kültür bütün yöre kültürlerinin matematiksel toplamıdır. Millî kültür denince yerellikten çıkmış, onu aşarak yurt bütünlüğünde, bütün bir millet tarafından benimsenmiş ortak değerleri, yaşama biçimlerini ve bunlara bağlı unsurları anlıyoruz. Kültür toplumu oluşturan bireyler, gruplar arasındaki kurumlaşmış ilişkiler bütünüdür. Her türlü toplumsal olgu kültür potasında eriyerek içerik ve bütünlük kazanır. Kültür kişilik mekanizmaları yoluyla çevreye yansır, aktarılır. Kişisel ve kaynaklı kurumlarla beslenerek toplumda yaratılan kültürün yöresel ve bölgesel farklılıkları olması doğaldır.

Kültürün, "insan, aile sosyal çevre, eğitim, sosyal değerler vb." gibi insani; "bayrak, millet, vatan, dil, din, tarih örf âdet gelenek vb", gibi evrensel boyutları vardır. Kültür milletleri birbirinden ayıran özelliklerdir. Uygarlık ortak bir değerdir. Aynı uygarlığa bağlı kültürler aynı dünya görüşünde birleşirler. Topluluklardaki kişi ve grupların yenilikleri ve milletlerarası etkileşim kültür değişikliğine neden olur.

Kültür politikaları, günümüz ve geleceğin kültür yapısının belirlenmesinde, kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasında etkin bir rol oynar. Kültür politikalarının ilkeleri bilimsel çalışmalarla akılcı ve gerçekçi olarak saptanır. Toplumun gerçeklerine maddî ve manevî değerlere uygun esaslara dayandırılır. Toplumun kültürel mirası sonucu oluşan yaşama biçimi inanç ve değerleri günlük kültür politikalarıyla yeniden yapılandırılmaz. Eğitim ve kültür politikaları millîdir. Kültür politikaları evrensellikten kopmadan kültürel değişim ve gelişimle sağlıklı, ilkeli politikalarla sürer. Kültürel kimlik oluşturma politikaları belirlenirken millîlik, çağdaşlık, demokratiklik, evrensellik ilkelerinden taviz verilmez. Kültürel değişim ve gelişimi yozlaşma yabancılaşma olarak algılayan durağan insan tipi yetiştirmeyi amaçlayan kültür politikaları faydadan çok zarar getirir.

Kültürünü korumayan, gençlere aktarmayan milletler yabancı kültürlerin etkisiyle yok olurlar. Korumada ilke, statik değil dinamik olmalıdır. Kültürel değişim ve gelişimle, kültür yozlaşması, kültür yabancılaşması arasında ince bir çizgi vardır. Genç kuşak yaşlı kuşağa göre kültürel değişim ve gelişimi daha çabuk yakalayacaktır. Bunu yozlaşma, kültürüne yabancılaşma olarak niteleyip gençleri suçlayıp, sorgulamak, dışlamak yanlıştır.

Toplumsal gelişim, bireylerin istek ve beklentilerinde değişim, bilgi birikiminin artması sonucu güne uyum sağlayacak etkin ve mutlu bireylerin yetişmesiyle bireylere kazandırılması gereken temel becerilerinin yanı sıra ulusal değerlerin, ulusal kültürün korunması gerekliliği kendini göstermeye başlamıştır. Küreselleşme karşısında büyük bir tehlike içinde olan ulusal kültür ve değerler irdelenip kültür ve eğitim politikalarının tekrar gözden geçirilmesi, programların yeniden geliştirilmesi ve yapılandırılması gerçeğini gündeme getirmiştir.

Yıllardır göz ardı edilen ulusal kültür ve değerler çerçevesinde kaynağını halk kültüründen alan ürünlere eğitim programlarında yer verilmelidir. Halk kültürü ürünleri küreselleşmeyle birlikte hızla değişmeye, hatta yok olmaya başlamıştır. Halk kültürü mirası olan bu ürünlerin eğitim programlarında yer alarak gelecek kuşaklara aktarılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra eğitim programları içinde nasıl ve hangi yöntemlerle verilmesi gerektiği sorularına yanıt aramak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Artun, Erman; 1995, "Ozandan Aşığa Halk Şiiri Geleneğinin Kültür Kaynakları", İçel Kültürü.
- Artun, Erman; 1996, Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği ve Aşık Feymani, Adana, Hakan Ofset.
- Artun, Erman; 2000, "Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış" Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1, Adana, Epsilon Ofset
- Erden, Attila; 1998, Anadolu Giysi Kültürü, Ankara, Dumat Ofset.
- Erginer, Gürbüz; 1997, Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Törenleri, İstanbul.
- Fırlı, Ethem Ruhi; 1996, Türk Dünyası ve Halk Kültürü Üzerine Araştırmalar, İncelemeler(Ali Abbas Çınar), Muğla
- Günay, Umay; 1999, "Osmanlı İmparatorluğu ve Türk Halk Kültürü", Osmanlı Kültür ve Sanat C.9. Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.
- Güvenç, Bozkurt; 1993, Türk Kimliği-Kültür Tarihinin Kaynakları, Ankara.
- Kongar, Emre; 1997, Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür, Kaynak: www.kongar.org/makaleler/mak_ku.phb.
- Tural, Sadık; 1994, Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Ankara.
- Turan, Şerafettin; 1990, Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara
- Yıldırım, Dursun; "Sözlü Kültür ve Folklor ve Folklor Kavramı Üzerine Düşünceler", Türk Bitiği, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yılmaz, Şirin; 1994, "Prof.Dr.Umay Günay, İlk Halk Bilim Çalışmaları Üzerine Bir Konuşma" Millî Folklor, s.22, Ankara.
- Meadel,Cecile,1994,"İletişim Araçları", Thema Larousse, Milliyet Yay., İstanbul
- Oğuz, Öcal,2001"Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halk Bilimi" Milli Folklor, Feryal Mat., Ankara
- Artun, Erman; 1996, Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği ve Aşık Feymani, Hakan Ofset , Adana
- Artun, Erman;2000, "Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış" Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1, Epsilon Ofset, Adana
- Erden, Attila; 1998, Anadolu Giysi Kültürü, Ankara, Dumat Ofset.
- Erginer, Gürbüz; 1997, Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Törenleri, İstanbul.
- Kongar, Emre; 1997, Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür, Kaynak: eylem.com/wkrekult.htm.
- Kongar, Emre; 1997,Küresel: Kültür, Kaynak:[eylem.com /kurekult.htm](http://eylem.com/kurekult.htm)
- Tural, Sadık; 1994, Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler, Ankara.
- Yıldırım, Dursun; "Sözlü Kültür ve Folklor ve Folklor Kavramı zerine Düşünceler", Türk Bitiği, Akçağ Yayınları, Ankara.